

Somatopedie

Obor speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou a vzděláváním jedinců s tělesným a zdravotním postižením.

Název pochází z řeckých slov
soma = tělo, paideia = výchova.

Klasifikace pohybových vad

Základní skupiny:

- poruchy vrozené, včetně dědičných
- poruchy získané

Všechny pohybové vady mohou být různého stupně.

Dělení podle postižené části těla:

- **obrnny centrální a periferní (DMO)**
- **deformace** - nesprávný tvar některé části těla (Skolióza)
- **malformace** - patologické vyvinutí různých částí těla (amélie, fokomelie)
- **amputace**- umělé odnětí části končetiny od trupu

I. Obrny centrální a periferní

Týkají se centrální (mozek a mícha) a periferní (obvodové nervstvo) nervové soustavy. Jednotlivé druhy se liší rozsahem a stupněm závažnosti a dělí se na **parézy** – částečné ochrnutí a **plégie** – úplné ochrnutí.

- **Mozková obrna (dříve dětská mozková obrna)**
 - závažné centrální onemocnění
 - vzniká před narozením, při porodu nebo těsně po něm
 - cca 50 – 60% výskytu ze všech pohybových poruch

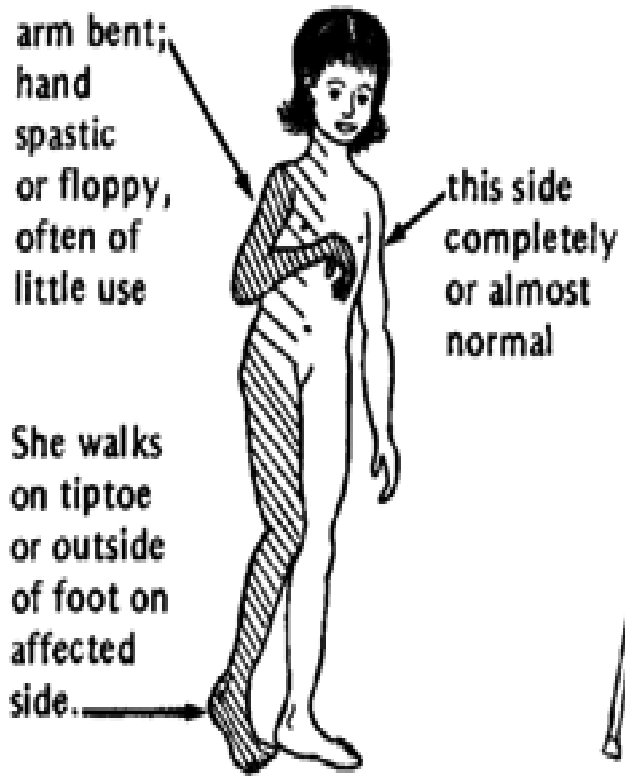
○ typická je tělesná neobratnost, nerovnoměrný vývoj, zvýšená pohyblivost a neklid, nesoustředěnost, těkavost, nedokonalost vnímání a nedostatečná představivost, překotné a impulzivní reakce, střídání nálad a výkyvy v duševní výkonnosti, opožděný vývoj řeči a řečové vady

Formy těžšího druhu DMO:

1) Spastická

- **hemiparetická** - obrna horní i dolní končetiny 1/2 těla (našlapování na špičky)
subnormální kognitivní kapacita
- **diparetická** - většinou dolní končetiny,
nůžkovitá chůze
- **kvadruparetická** - všechny 4 končetiny

**ARM AND LEG
ON ONE SIDE
(HEMIPLEGIC)**

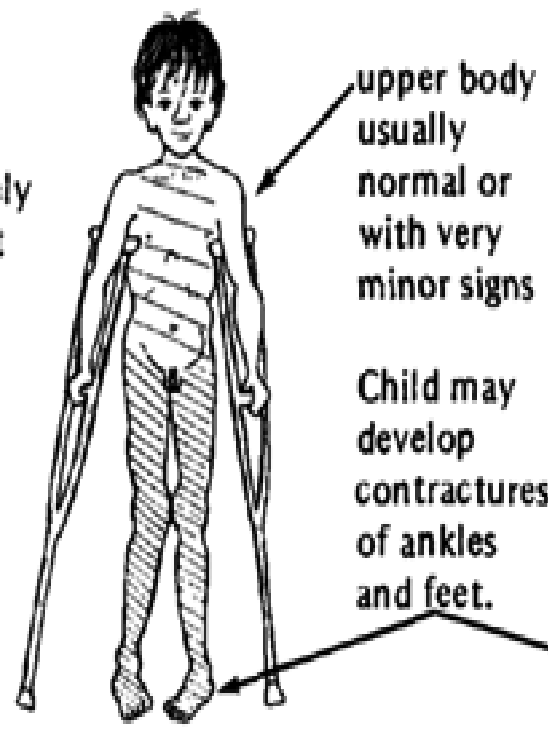

arm bent;
hand
spastic
or floppy,
often of
little use

this side
completely
or almost
normal

She walks
on tiptoe
or outside
of foot on
affected
side.

**BOTH LEGS ONLY
(PARAPLEGIC)
or with slight
involvement elsewhere
(DIPLEGIC)**

upper body
usually
normal or
with very
minor signs

Child may
develop
contractures
of ankles
and feet.

**BOTH ARMS AND
BOTH LEGS
(QUADRIPEGIC)**

When he walks, his
arms, head, and
even his mouth may
twist strangely.

Children with all
4 limbs affected
often have such
severe brain damage
that they never
are able to walk.

The knees press
together.

legs and feet
turned inward

2) Nespastická

- **hypotonická** - chabá obrna, výraznější bývá na DK, vyskytuje se u kojenců a kolem 3. roku věku se mění ve formu spastickou nebo dyskinetickou
- **dyskinetická (dříve extrapyramidová)**
 - nepotlačitelné mimovolní pohyby
- **mozečková** - vyskytuje se vzácně, snížení svalového napětí

- **Lehká mozková dysfunkce (LMD) - encefalopatie**
 - lehčí typ poruchy CNS, asi 3% dětí, především chlapci
 - oslabení schopností a vlastností psychických funkcí zodpovědných za řízení, kontrolu, regulaci, koordinaci a integraci chování

- projevy: psychomotorický neklid, psychická instabilita, změny nálad, impulzivní jednání
- prognóza: hyperaktivita se upravuje v pubertě, poruchy pozornosti přetrvávají v 50% do dospělosti, emoční labilita, nižší aspirační úroveň, přecitlivělost

- **Dětská obrna**

- infekční onemocnění
- objevovalo se hlavně u dětí v předškolním věku a zanechávalo trvalé a často velmi těžké následky
- zlikvidována v r. 1958 Sabinovou vakcínou

- **Mozkové záněty (encefalitidy)**

- např. klíšťová encefalitida

- vyvoláno mikrobiálními činiteli

- zprvu projevy jako chřipka, pak přechodná fáze zdánlivého zlepšení, po které nastupují vysoké teploty, epileptické záchvaty, třes, ochrnutí končetin – po odeznění nemoci se veškeré příznaky většinou vytrácejí

- **Stavy po mozkových nádorech**
 - po operaci následky v pohybové oblasti, v oblasti řeči
- **Epilepsie**
 - mozkové záchvatovité onemocnění
- **Mozkové příhody**
 - v důsledku krvácení do mozku

- **Mozkové embolie**

- nedokrevnost části mozku a odumření části mozku, podle zasažené hemisféry způsobují levostranné nebo pravostranné hemiparézy až hemiplegie
- spíše u starších osob

- **Traumatické obrny**

- při úrazu – po otevřeném nebo uzavřeném poranění hlavy

- **Obrna míchy**

- vlivem různých onemocnění, častou příčinou je úraz páteře s následným poraněním míchy
- čím blíže ke krční míše byla mícha zasažena, tím je stav postiženého závažnější

- **Rozštěp páteře**

- vrozené, neurochirurgická operace
- obrna DK a svěračů
- nepříznivá prognóza, nyní většinou včas odhaleno screeningovými metodami

- **Degenerativní onemocnění mozku**

- až v průběhu života
- degenerace mozkových buněk

- **Obrna periferních nervů**
 - většinou po úrazu dolních končetin nebo horních končetin

II. Deformace

Jsou vrozené nebo získané vady, které se vyznačují nesprávným tvarem některé části těla.

- **Skoliózy a kyfózy**
 - důsledek nesprávného držení těla
 - změny v zakřivení páteře nebo labilní a nestálé držení těla

- **Nesprávný vývoj kyčelního kloubu**
 - může být jednostranné nebo oboustranné
 - dnes procházejí všechny děti vyšetřením ultrazvukem ještě v porodnici
- **Perthesova choroba**
 - příznivá prognóza, postižení hlavice stehenní kosti
 - děti ve věku 5-7 let, léčba trvá až 2 roky, dítě je převážně upoutáno na lůžko

- **Progresivní svalová dystrofie**

- dědičné onemocnění svalů

- 2 formy onemocnění:

- forma postihující ramenní pletenec** - ramena ční dopředu, lopatky odstávají, změny v obličeji

- forma postihující pánevní pletenec**

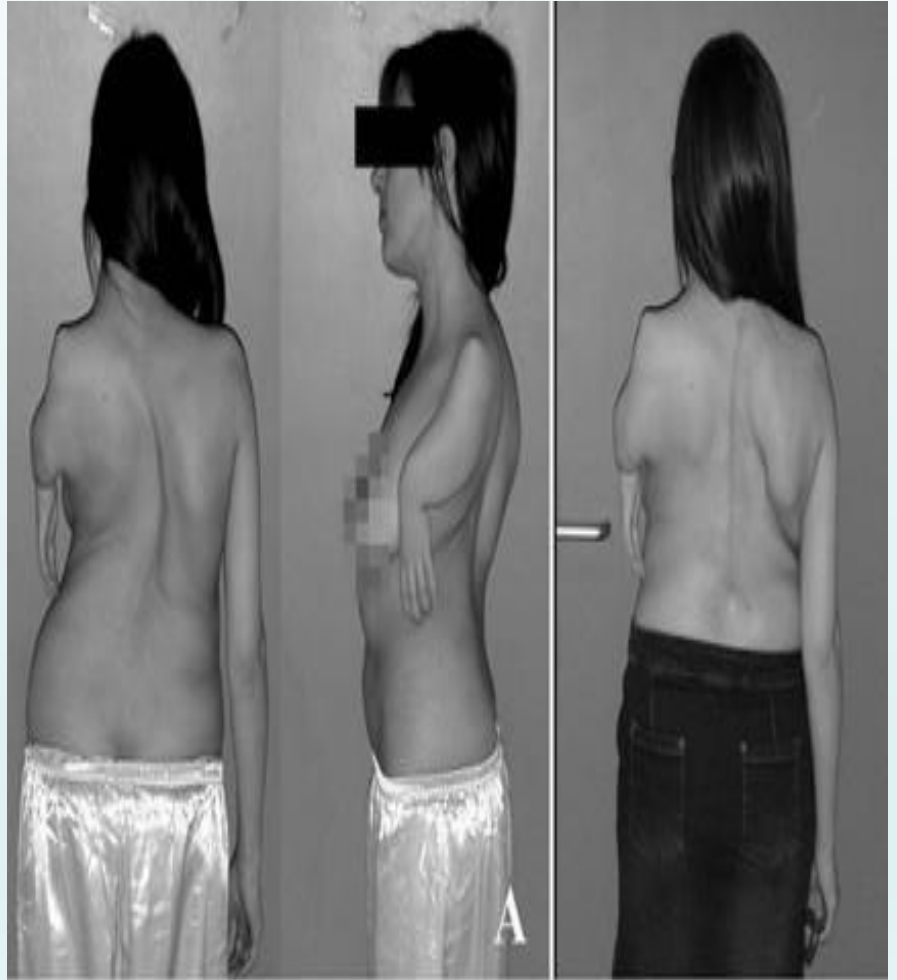
- dědičné

- nejprve postihne svalstvo pánve, poté i svalstvo dolních končetin

III. Malformace a amputace

Malformace – patří do vrozených vývojových vad, je to patologické vyvinutí různých částí těla, nejčastěji končetin

- amélie – částečné chybění končetiny
- fokomelie – končetina navazuje přímo na trup

Amputace

- umělé odnětí části končetiny od trupu
- příčinou jsou úrazy, cévní onemocnění, zhoubné nádory na končetinách, infekce

IV. Chronická onemocnění

Alergická a astmatická onemocnění

- v důsledku negativních vlivů znečištěného prostředí, nevhodného výběru potravin, psychosociálních stresů i špatného pohybového režimu, dědičnost
- především v dětské populaci - každé 3. - 5. dítě

Výchova a vzdělávání žáků s tělesným postižením a žáků dlouhodobě nemocných a zdravotně oslabených

- **Raná péče** – soustava služeb a programů s cílem předcházet postižení, eliminovat nebo zmírnit jeho důsledky a poskytnout rodině, dítěti i společnosti předpoklady sociální integrace.

- **Předškolní věk** - využívají nabídky speciálně pedagogického centra (SPC) pro tělesně postižené (3 – 6 let), které jsou zřizovány při speciálních mateřských školách.
- **Mateřská škola** - nejen u zdravých, ale i u tělesně postižených dětí není součástí povinného vzdělávacího systému.

- **Školní věk** - dochází k integraci tělesně postižených žáků do běžných typů škol. Ve školách pro tělesně postižené jsou vzdělávací programy rozšířeny i o předmět dorozumívací dovednosti.
- **Předprofesní a profesní příprava, zaměstnávání pohybově postižených** – jedná se o přípravu k volbě povolání, profesní poradenství a předstupeň vyučení.

Instituce pro výchovu a vzdělávání dětí a žáků s tělesným a zdravotním postižením

- Vládní výbor pro zdravotně postižené občany
- centra léčebné rehabilitace
- speciálně-pedagogická centra
- speciální školy pro tělesně postižené

- centra rehabilitačního inženýrství
- centra technické pomoci
- osobní asistenti nebo „další souběžně působící pracovník“
- profesní příprava
- zaměstnání (chráněné dílny)